DOI: [10.32702/2307-2105-2019.4.41](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.4.41)

УДК 336.63

*В. Ю. Стрілець,
кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та банківської справи,
Полтавський університет економіки і торгівлі
ORCID: 0000-0001-9729-9210*

ЕТАПИ ІНСТИТУЦІЙНОГО РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

*V. Strilets
PhD (Economics) Associate Professor of the Department of Finance and Banking
of Poltava University of Economics and Trade, Ukraine*

STAGES OF INSTITUTIONAL DEVELOPMENT OF SMALL BUSINESS IN CONDITIONS OF UNCERTAINTY OF ECONOMIC PROCESSES

У статті досліджено сутність поняття «невизначеність» та встановлено його зв'язок із розвитком малого бізнесу. Візуалізовано криву залежності ризику від невизначеності. Акцентовано увагу на тому, що невизначеність економічних процесів держави, що проявляється у постійній зміні законодавчої основи існування суб'єктів малого бізнесу, суттєво впливає на результат його діяльності, збільшуючи ризик збитковості. Досліджено основні етапи становлення законодавчого підґрунтя діяльності малого підприємництва. Доведено ґрунтовність встановлених у Господарському кодексі правових основ діяльності малого бізнесу та важливість їх впливу на розвиток малого бізнесу. Надано порівняльну характеристику критеріям віднесення підприємництва до сегменту малих, середніх та великих у різних країнах світу та Україні. Науковою новизною статті є авторське тлумачення поняття «Інституційний розвиток малого бізнесу».

In the article is defined the essence of the concept of "uncertainty" as the objective impossibility of obtaining information about the internal and external conditions of the system's operation, the ambiguity of its parameters. The connection of uncertainty of economic processes with the development of small business is established. The risk-dependence curve of uncertainty is visualized, which proves a strong clear direct connection based on the principle that "the greater uncertainty of the onset of economic processes, the greater the risk of obtaining negative consequences from these processes." The attention is focused on the fact that the uncertainty of the economic processes of the state, manifested in the constant change in the legal basis of the existence of small business entities, significantly affects the result of its activities, increasing the risk of loss. The main stages of the legislative basis formation of small business activity are investigated. The substantiality of the legal principles of small business established in the Commercial Code and the importance of their influence on the development of small business has been substantiated. A comparative description of the criteria for assigning entrepreneurship to the segment of small, medium and large in different countries of the world (USA, China, Russian Federation, EU member states) and Ukraine is given. The scientific novelty of the article is the

author's interpretation of the concept "Institutional development of small business" as a process of formation of the legislative basis for the development of small business, which involves fixing the criteria for identifying small business entities, the rules for small business, and the rules of interaction of participants in the process of state and administrative reforms in this area. It is noted that the institutional development of small business is directly related to changes in the economic mechanisms of its reform, which require an effective and rapid solution. Further directions of research have identified the need to justify ways to overcome the negative impact of the uncertainty of economic processes on the development of small business.

Ключові слова: забезпечення розвитку малого бізнесу; мале підприємництво; інституційний розвиток; невизначеність.

Keywords: small business development; small business; institutional development; uncertainty.

Постановка проблеми Взаємодія суб'єктів малого бізнесу (далі СМП) з іншими суб'єктами фінансового ринку відбувається в складний період економіко-правового становища України, що характеризується внутрішніми загрозами та зовнішньою фінансовою нестабільністю. За таких умов усі сфери економіки, в тому числі і малий бізнес, змушені розвиватися в умовах невизначеності таких процесів як: структурні дисбаланси, регресійні структурні зміни в реальному секторі, зменшення рівня диверсифікації, розбіжність тенденцій динаміки цін на експортовану та імпортовану продукцію, прискорення інфляції, погіршення умов фінансування, тиск на курс гривні та ціни українських активів та ін.

Зазначимо, що останні кризові явища в економіці України наочно продемонстрували структурну її вразливість та нестійкість її фінансової системи. Усе це потребує врахування невизначеності економічних процесів при розвитку малого бізнесу, адже між зростанням малого підприємництва як складової економіки країни та невизначеністю існує складний багатоаспектний зв'язок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Питання дослідження невизначеності стану малого бізнесу в умовах плинного макросередовища не нове. Так, Г. Вехінгер (Gert Wehinger) присвятив своє дослідження проблемам, що виникають у малого підприємництва під час фінансової кризи та визначив перспективи їх подолання в умовах правильної державної підтримки [6]. Албертазі і Марчетті (Albertazzi and Marchetti) [1] провели дослідження впливу фінансової кризи єврозони на діяльність малого бізнесу. Лоулесс та Мкан [4] здійснили рейтингування ірландських малих та середніх підприємств за рівнем продуктивності протягом періоду економічної та фінансової криз. Вплив макроекономічного середовища на діяльність малого підприємництва також висвітлений у роботах Ферендо і Мілер (Ferrando and Mulier) [2] та Мікала (Michala) [5]. Останній запропонував модель прогнозування впливу ризиків невизначеності економічного середовища на мікро-компанії восьми європейських країн. Проте дослідженню зв'язку невизначеності економічного середовища України та ведення малого бізнесу потребує більшої уваги.

Формулювання цілей статті Метою статті є дослідження теоретичних аспектів інституційного розвитку малого бізнесу та дослідження впливу на нього невизначеності економічних процесів.

Виклад основного матеріалу. Невизначеність є досить широким поняттям, що, на думку Грабчук О.М., відображає одну з найважливіших сторін об'єктивної реальності, якій властиві такі ознаки, як відсутність різких граней між об'єктами, переважання залежності властивостей і станів один від одного над їх відносною незалежністю, прояв необхідності не як неминучості, а як можливості і випадковості [7]. Словниковий аналіз невизначеності розкриває її сутність через:

– «Осознание недостатка знаний о текущих событиях или о будущих возможностях. Это обычное явление существования человечества, а не только экономики» [29]

– «низка обставин, які зменшують вірогідність успішного розв'язання проблем державного управління» [9]

– «недостаточность сведений об условиях, в которых будет протекать экономическая деятельность, низкая степень предсказуемости, предвидения этих условий. Неопределенность сопряжена с риском планирования, принятия решений, осуществления действий на всех уровнях экономической системы» [27].

Гутнер Л. М. вважає, що невизначеність пов'язана з такими аспектами як становлення, взаємодія, безперервність, випадковість і т.п. [8]. Погоджуючись з вищезазначеним, вважаємо, що невизначеності також характерно ряд наступних ознак: неточність, нечіткість, туманність, неявність, невстановленість, розпливчастість, обтічність, неясність, виляння, неконкретність, невиразність, недостовірність, ненадійність.

На нашу думку, під невизначеністю слід розуміти об'єктивну неможливість отримання інформації про внутрішні та зовнішні умови функціонування системи, нечіткість та неоднозначність її параметрів. При цьому між невизначеністю та ризиком існує сильний чіткий прямий зв'язок—чим більша невизначеність настання економічних процесів, тим більший ризик отримання негативних наслідків від даних процесів (рисунок 1).

Рис. 1. Залежність ризику від невизначеності

Джерело: складено автором

Значимо, що підприємництво нерозривно пов'язано з ризиком. Ще А. Сміт стверджував, що підприємець виступає власником, який йде на економічний ризик, з метою реалізації певної комерційної ідеї, пов'язаної з власним зацікавленням—особистим збагаченням [28].

Як було зазначено раніше, невизначеність має вплив на всю економічну систему країни, проте найбільш вразливою вона робить малий бізнес, який в силу своїх слабких сторін (масштабність та інше) не завжди можуть адекватно та швидко реагувати на зміни в економічному становищі країни. Саме тому OECD, проводячи дослідження забезпечення розвитку малого бізнесу зарубіжних країн, перш за все акцентують увагу на дослідженні макроекономічного та правового середовища та невизначеності їх впливу на мале підприємництво [3, с. 32]. Зокрема, авторами підкреслюється невизначеність посткризового етапу для різних країн (фінансова криза 2007 року) та його роль у розвитку малого бізнесу: у той час як японська економіка скоротилася на 0,1% в 2014 році, зростання в Сполучених Штатах і Великобританії залишається відносно стійким. Так, спостерігається поліпшення стану економіки країн єврозони порівнянно з докризовим періодом, в той час як темпи зростання в країнах з економікою, що розвивається, таких як Китай, Колумбія і Туреччина значно сповільнилася в 2014 році [3, с. 33].

Схиляємося до думки Грабчука О.М., що невизначеність економіки характеризується дією не тільки соціально-економічних і науково-технічних, але і демографічних, природних, політичних чинників; на невизначеність економічного розвитку вплив роблять всі чинники макросередовища [7, с. 137]. Невизначеність економічної політики держави, що проявляється у постійній зміні законодавчої основи існування малого бізнесу також має негативний вплив на результат його діяльності, збільшуючи ризик збитковості. Саме тому для створення сприятливих умов зародження та ведення малого бізнесу доцільно акцентувати увагу на інституційному його розвитку під яким розуміємо процес становлення законодавчого підґрунтя розвитку малого бізнесу, що передбачає закріплення критеріїв ідентифікації СМП, норм ведення малого бізнесу та правил взаємодії учасників процесу державно-управлінських реформ у цій сфері. Інституційний розвиток малого бізнесу безпосередньо пов'язаний із змінами економічних механізмів його реформування, які потребують ефективного та швидкого вирішення.

В цілому, становлення законодавчого підґрунтя діяльності малого підприємництва почалося після визнання незалежності України у 1991 році з прийняттям закону «Про підприємництво». Вважаємо, що умовно становлення нормативно-правового забезпечення розвитку СМП можна поділити на 2 етапи—з 1991 по 2002 рік (таблиця 1) та з 2003 року і дотепер.

Таблиця 1.

Формування законодавчого підґрунтя діяльності малого бізнесу в Україні у 1991-2000 роках

Назва законодавчого акту та дата затвердження	Основні положення щодо діяльності малого бізнесу
Закон України «Про підприємства в Україні» від 7 лютого та 27 березня 1991 р. (втратив чинність) [19]	визначає види і організаційні форми підприємств, правила їх створення, реєстрації, реорганізації і ліквідації, організаційний механізм здійснення ними підприємницької діяльності в умовах переходу до ринкової економіки. Спрямований на забезпечення самостійності підприємств, визначає їх права і відповідальність у здійсненні господарської діяльності, регулює відносини підприємств з іншими суб'єктами економіки.
Закон України «Про власність» від 7 лютого 1991 р. (втратив чинність) [10]	забезпечує вільне економічне використання природного, економічного, науково-технічного та культурного потенціалів республіки для підприємств.
Закон України «Про приватизацію	реалізує державну політику, спрямовану на захист і підтримку

невеликих державних підприємств (малу приватизацію)» від 6 березня 1992 р. (чинний) [20]	підприємництва, створення правових і організаційно-економічних умов для його розвитку та формування механізму державного регулювання і координації підприємницької діяльності.
Постанова КМУ «Про Програму державної підтримки підприємництва в Україні», 17 березня 1993 р. (втратила чинність) [21]	сприяє розвитку ринкових відносин та виходу України з економічної кризи.
Постанова КМУ «Про Концепцію державної політики розвитку малого підприємництва» 3 квітня 1996 р. (втратила чинність) [14]	визначає основні принципи, напрями і форми економічного та адміністративно-правового впливу, які передбачаються Урядом у сфері малого підприємництва з урахуванням державних інтересів та пріоритетів.
Постанова КМУ «Про Програму розвитку малого підприємництва в Україні на 1997-1998 роки» 29 січня 1997 р. (чинна) [22]	забезпечує сталий розвиток малого підприємництва як невід'ємного сектора ринкової економіки та створення нових робочих місць.
Закон України «Про патентування деяких видів підприємницької діяльності» від 23 березня 1996 р. (втратив чинність) [18]	визначає порядок патентування торговельної діяльності за готівкові кошти, а також з використанням інших форм розрахунків та кредитних карток, діяльності у сфері торгівлі іноземною валютою, діяльності з надання послуг у сфері грального бізнесу та побутових послуг, що провадиться суб'єктами підприємницької діяльності.
Указ Президента України «Про усунення обмежень, що стримують розвиток підприємницької діяльності» від 3 лютого 1998 р. (втратив чинність). [24]	визначає основні принципи політики дерегулювання підприємницької діяльності і зниження державного втручання у справи підприємців (спрощення процедури реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності; скорочення переліку видів підприємницької діяльності, що підлягають ліцензуванню та патентуванню тощо; ліміти проведення перевірок та контролю за діяльністю суб'єктів підприємницької діяльності; спрощення процедури митного оформлення вантажів при здійсненні експортно-імпорتنих операцій; забезпечення послідовності та стабільності нормативно-правового регулювання підприємницької діяльності).
Указ Президента України «Про державну підтримку малого підприємництва» від 12 травня 1998 р. (втратив чинність) [11]	реалізує державну політику з питань розвитку та підтримки малого підприємництва, ефективного використання його можливостей в розвитку національної економіки
Указ Президента України «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» від 3 липня 1998 р. (втратив чинність). [23]	визначає основні принципи запровадження спрощеної системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва; визначає критерії застосування спрощеної системи оподаткування, визначає ставки єдиного податку
Указ Президента України «Про деякі заходи з дерегулювання підприємницької діяльності» від 23 липня 1998 р. (чинний) [12]	зменшує втручання державних органів у підприємницьку діяльність
Постанова КМУ «Про Німецько-Український фонд», 19 квітня 1999 р. (чинна) [17]	Посилює конкурентоспроможність приватних малих і середніх підприємств шляхом їх фінансування через надання визначеними українськими комерційними банками кредитів за рахунок коштів НУФ.
Указ Президента України «Про утворення кредитно-гарантійної установи з підтримки малого і середнього підприємництва», від 20 травня 1999 р. (втратила чинність) [15]	визначає основні засади утворення кредитно-гарантійної установи з підтримки малого і середнього підприємництва (надання кредитів, у тому числі мікрокредитів, суб'єктам малого і середнього підприємництва, переважно виробничої сфери, за рахунок власних коштів, а також консультаційних та інших послуг з фінансування діяльності цих суб'єктів; надання гарантій комерційним банкам щодо повернення суб'єктами підприємництва отриманих кредитів)
Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 1 червня 2000 р. (чинний). [25]	визначає види господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, порядок їх ліцензування, встановлює державний контроль у сфері ліцензування, відповідальність суб'єктів господарювання та органів ліцензування за порушення законодавства у сфері ліцензування.

Указ Президента України «Про запровадження єдиної державної регуляторної політики у сфері підприємництва» від 22 січня 2000 р. (втратив чинність) [13]	визначає єдину державну регуляторну політику, спрямовану на досягнення оптимального рівня регулювання підприємництва, усунення правових, економічних і адміністративних перешкод у реалізації права на підприємницьку діяльність, а також основні принципи впорядкування нормативного регулювання підприємницької діяльності
Закон України «Про державну підтримку малого підприємництва» від 19 жовтня 2000 р. (втратив чинність) [11]	визначає правові основи державної підтримки суб'єктів малого підприємництва незалежно від форми власності з метою швидшого виходу з економічної кризи і створення умов для запровадження ринкових реформ; а також містив перелік суб'єктів малого підприємництва
Закон України «Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні» від 21 грудня 2000 р., (чинний) [16]	спрямований на створення належних умов для реалізації конституційного права на підприємницьку діяльність, а також підвищення благополуччя громадян України шляхом залучення широких мас населення до такої діяльності

Джерело: складено автором

Вважаємо, що переломним моментом у розвитку малого підприємництва став 2003 рік: так, з прийняттям у цьому році Господарського кодексу в Україні визначено правові основи господарської діяльності суб'єктів підприємництва різних форм власності, визначивши чіткі критерії віднесення їх до груп малого, середнього чи великого підприємництва. Дані критерії ще декілька разів переглядалися (у 2003 році до малого підприємництва віднесено юридичних та фізичних осіб, обсяг валового доходу від реалізації продукції яких складає до 500 тис. євро; в 2008 році—до 70 млн. грн; з 2012 року і дотепер—до 10 млн. євро).

Протягом 2003-2007 років до світової фінансової кризи було зроблено незначні кроки у розвиток малого бізнесу, зокрема, прийнято закони: «Про дозвільну систему у Сфері господарської діяльності», Закон «Про затвердження Порядку використання у 2007 році коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів з виконання Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва в Україні»; «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» Указ Президента «Питання впровадження в Україні принципів Європейської хартії малих підприємств».

Починаючи з 2008 року, коли у зв'язку з кризовими явищами економіки мале підприємництво масово почало припиняти свою діяльність, перед урядом постало завдання підтримки його розвитку. Першими кроками у цьому напрямі стало впровадження законів: Закон «Про внесення до деяких законів України щодо спрощення умов ведення бізнесу в Україні»; Постанова КМУ «Про затвердження Порядку використання у 2009 році коштів Стабілізаційного фонду для здешевлення кредитування проектів малого та середнього бізнесу, зокрема таких, що впливають на підвищення рівня зайнятості населення». Це стало початком деякого покращення діяльності малих підприємств, про що свідчить і зниження збитковості.

З прийняттям у 2012 році Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого та середнього підприємництва в Україні» внесено зміни до Господарського кодексу України в частині визначення понять суб'єктів великого, малого та середнього підприємництва. Як і в більшості країн світу, ключовим критерієм віднесення компанії до сегменту малих, середніх або великих підприємств є кількість працівників та обсяг реалізованої продукції (рисунк 2).

Рис. 2. Критерії віднесення підприємництва до сегменту малих, середніх або великих у різних країнах світу

Джерело: складено автором на основі [26; 3]

Найбільш близькими до України є критерії віднесення малого підприємництва країн ЄС, і це й не дивно, адже останні роки Україна вибрала чіткий вектор на євроінтеграцію, що в свою чергу передбачає приближення українських стандартів ведення і регулювання бізнесу до стандартів ЄС. Поряд з цим, відповідно до класифікації ЄС, суб'єкти підприємництва повинні відповідати трьом критеріям: «Кількість працівників» та одному з критеріїв «Обсяг виручки від реалізації» або «Обсяг активів». Щодо останнього, то малими вважаються суб'єкти підприємництва, обсяг активів яких не більше 10 млн. євро (для мікро 2 млн. євро), а великими ті, у яких обсяг активів більше 43 млн. євро [26; 3].

Висновки. В цілому, дослідження основних етапів інституційного розвитку діяльності малого бізнесу в умовах невизначеності економічних процесів показали, що постійні зміни у законодавстві та економічному середовищі країни, спрямовані на компромісне вирішення проблеми взаємодії держави і малого підприємництва, не тільки не сприяють розвитку малого бізнесу, а й негативно впливають на основні показники діяльності малого бізнесу: обсягу виробництва, сальдо фінансового результату тощо. Подальшими напрямками досліджень є обґрунтування шляхів подолання негативного впливу невизначеності економічних процесів на розвитку малого бізнесу.

Список літератури.

1. Albertazzi, U., Marchetti D.J. (2010). "Credit Supply, Flight to Quality and Evergreening: An Analysis of Bank-firm Relationships after Lehman". Banca d'Italia Temi di Discussione (Discussion Papers). 756 p.
2. Ferrando, A. and K. Mulier (2013). Firms' Financing Constraints: Do Perceptions Match the Actual Situation? *ECB Working Paper Series*. №1577. URL: www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwp/cebwp1577.pdf. (дата звернення: 19.02.2019).
3. Financing SMEs and Entrepreneurs 2018: An OECD Scoreboard. URL: https://doi.org/10.1787/fin_sme_ent-2018-en (дата звернення: 19.02.2019).
4. Lawless, M. and F.McCann (2012). Drivers of Default: Evidence from a Sector-Level Panel of Irish SME Loans. *Paper presented at the Central Bank of Ireland Conference on the SME Lending Market*, 30 p.
5. Michala, D., T. Grammatikos and S. Ferreira Filipe (2013). Forecasting Distress in European SME Portfolios. *EIF Research & Market Analysis Working Paper*. №17. pp.25-35.
6. Wehinger Gert (2014) SMEs and the credit crunch: current financing difficulties, policy measures and a review of literature. *OECD journal: Financial Market Trends*. URL: <https://www.oecd.org/finance/SMEs-Credit-Crunch-Financing-Difficulties.pdf> (дата звернення: 19.02.2019).
7. Грабчук О.М. Фінансове прогнозування розвитку економіки України в умовах невизначеності: дис. ... докт. економ. наук : спец. 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. Дніпропетровський національний університет імені О. Гончара, Дніпропетровськ, 2012. 442 с.
8. Гутнер Л. М. Философские аспекты измерения в современной физике. Л.: Изд-во ЛГУ, 1978. 136 с.
9. Енциклопедичний словник з державного управління уклад. : Сурмін Ю. П. та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трошинського, Ю. П. Сурміна. Київ: НАДУ, 2010. 820 с.
10. Про власність: закон України від 7 лютого 1991 р. №697-ХІІ (втратив чинність). URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/697-12> (дата звернення: 20.02.2019).
11. Про державну підтримку малого підприємництва: Указ Президента України 12 травня 1998 р.. №456/98 (втратив чинність)/ Законодавство України URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/456/98-> (дата звернення: 20.02.2019).
12. Про деякі заходи з дерегулювання підприємницької діяльності: Указ Президента України від 23 липня 1998 р. №817/78. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/817/98-> (дата звернення: 20.02.2019).
13. Про запровадження єдиної державної регуляторної політики у сфері підприємництва: Указ Президента України від 22 січня 2000 р. №89/2000 (втратив чинність). URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/89/2000-> (дата звернення: 20.02.2019).
14. Про Концепцію державної політики розвитку малого підприємництва: Постанова КМУ від 3 квітня 1996 р. № 404 (втратив чинність). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/404-96-> (дата звернення: 20.02.2019).
15. Про ліцензування певних видів господарської діяльності: Закон України 20 травня 1999 р. №540/99 (втратив чинність). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/540/99-п> (дата звернення: 20.02.2019).
16. Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні: закон України від 21 грудня 2000 р №2157-ІІІ. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2157-14> (дата звернення: 20.02.2019).
17. Про Німецько-Український фонд: Постанова КМУ 19 квітня 1999 р. № 628. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/628-99-п-> (дата звернення: 20.02.2019).
18. Про патентування деяких видів підприємницької діяльності: закон України від 23 березня 1996 р №98/96-ВР (втратив чинність). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/98/96-вр-> (дата звернення: 20.02.2019).
19. Про підприємства в Україні: закон України від 7 лютого та 27 березня 1991 р. №887-ХІІ (втратив чинність). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/887-12-> (дата звернення: 20.02.2019).
20. Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію): закон України від від 6 березня 1992 р №2171-ХІІ. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2171-12-> (дата звернення: 20.02.2019).
21. Про Програму державної підтримки підприємництва в Україні: постанова КМУ від 17 березня 1993 р. №201 (втратив чинність). URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/201-93-п-> (дата звернення: 20.02.2019).
22. Про Програму розвитку малого підприємництва в Україні на 1997-1998 роки : Постанова КМУ від 29 січня 1997 р. № 86 станом на 18 квітня 1998 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/86-97-п-> (дата звернення: 20.02.2019).
23. Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва: Указ Президента України 3 липня 1998 р. №727/78 (втратив чинність). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/727/98-> (дата звернення: 20.02.2019).
24. Про усунення обмежень, що стримують розвиток підприємницької діяльності: Указ Президента України 3 лютого 1998 р. №79/78 (втратив чинність). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/79/98-> (дата звернення: 20.02.2019).
25. Про утворення кредитно-гарантійної установи з підтримки малого і середнього підприємництва: Указ Президента України від 1 червня 2000 р. №1775-ІІІ (втратив чинність). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1775-14-> (дата звернення: 20.02.2019).
26. Развитие малого и среднего предпринимательства. Зарубежный опыт. *Информация МСП Банк*- URL: new.mspbank.ru/userfiles/files/Sbornik_statei_2015.pdf- (дата звернення: 06.09.18)

27. Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б. Современный экономический словарь. Москва: Инфра-М. 2011. 479 с.
28. Смит А. Исследование о богатстве народов. URL: www.cato.ru/library/smith/wealth_of_nations_4 (дата звернення: 06.09.18)
29. Экономика. Толковый словарь/ Общая редакция. Осадчая И.М., Москва: «ИНФРА», 2000. 570 с.

References.

1. Albertazzi, U. and Marchetti D.J. (2010), "Credit Supply, Flight to Quality and Evergreening: An Analysis of Bank-firm Relationships after Lehman", Banca d'Italia Temi di Discussione (Discussion Papers), vol. 756.
2. Ferrando, A. and K. Mulier (2013), "Firms' Financing Constraints: Do Perceptions Match the Actual Situation?", *ECB Working Paper Series*, vol. 1577. – Available at: www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecbwp1577.pdf (Accessed 29.02. 2019).
3. OECD (2018), "Financing SMEs and Entrepreneurs 2018", An OECD Scoreboard, Available at: https://doi.org/10.1787/fin_sme_ent-2018-en (Accessed 29.02. 2019).
4. Lawless, M. and McCann, F. (2012), Drivers of Default: Evidence from a Sector-Level Panel of Irish SME Loans, *Paper presented at the Central Bank of Ireland Conference on the SME Lending Market*, Central Bank of Ireland, Dublin, Ireland.
5. Michala, D. Grammatikos, T. and Ferreira Filipe, S. (2013), "Forecasting Distress in European SME Portfolios", *EIF Research & Market Analysis Working Paper*, vol.17. pp.25-35.
6. Wehinger, G. (2014), "SMEs and the credit crunch: current financing difficulties, policy measures and a review of literature", *OECD journal: Financial Market Trends*, Available at: <https://www.oecd.org/finance/SMEs-Credit-Crunch-Financing-Difficulties.pdf> (Accessed 19.02.2019).
7. Hrabchuk, O.M. (2012), "Financial forecasting of the development of the Ukrainian economy in conditions of uncertainty", Abstract of Ph.D. dissertation, Dnipropetrovsk National University named after O. Honchar, Dnipropetrovsk, Ukraine.
8. Gutner, L. M. (1978), *Filosofskie aspekty izmereniya v sovremennoy fizike* [Philosophical aspects of measurement in modern physics], Izd-vo LGU, Russia
9. Kovbasiuk, Yu. V. Troshchynskiy, V. P. and Surmin, Yu. P. (2010), *Entsyklopedychnyi slovnyk z derzhavnoho upravlinnia uklad* [Encyclopedic Dictionary of Public Administration], NADU, Kyiv, Ukraine.
10. The Verkhovna Rada of Ukraine (1991), The Law of Ukraine "About the Property", available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/697-12> (Accessed 29.01. 2019).
11. The President of Ukraine (1998), Decree "On State Support to Small Entrepreneurship", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/456/98-> (Accessed 29.01. 2019).
12. The President of Ukraine (1998), Decree "About some measures on deregulation of entrepreneurial activity", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/817/98> (Accessed 29.01. 2019).
13. The President of Ukraine (2000), Decree "On the introduction of a unified state regulatory policy in the field of entrepreneurship", available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/89/2000> (Accessed 29.01. 2019).
14. The Cabinet of Ministers of Ukraine (1996), Resolution "About the Concept of the State Policy for the Development of Small Entrepreneurship", available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/404-96-> (Accessed 29.01. 2019).
15. The Verkhovna Rada of Ukraine (1999), The Law of Ukraine "About licensing of certain types of economic activity", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/540/99-p> (Accessed 29.01. 2019).
16. The Verkhovna Rada of Ukraine (1991), The Law of Ukraine "About the National Program for Promotion of Small Entrepreneurship in Ukraine", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2157-14> (Accessed 29.01. 2019).
17. The Cabinet of Ministers of Ukraine (1999), Resolution "About the German-Ukrainian Fund", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/628-99-p> (Accessed 29.01. 2019).
18. The Verkhovna Rada of Ukraine (1996), The Law of Ukraine "On the Patenting of Certain Types of Entrepreneurship", available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/98/96-vr> (Accessed 29.01. 2019).
19. The Verkhovna Rada of Ukraine (1991), The Law of Ukraine "About enterprises in Ukraine", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/887-12> (Accessed 29.01. 2019).
20. The Verkhovna Rada of Ukraine (1992), The Law of Ukraine "On the privatization of small state-owned enterprises (small privatization)", available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2171-12> (Accessed 29.01. 2019).
21. The Cabinet of Ministers of Ukraine (1993), Resolution "About the Program of State Support to Entrepreneurship in Ukraine", available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/201-93-p> (Accessed 29.01. 2019).
22. The Cabinet of Ministers of Ukraine (1998), Resolution "About the Program for the Development of Small Entrepreneurship in Ukraine for 1997-1998", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/86-97-n> (Accessed 29.01. 2019).
23. The President of Ukraine (1998), Decree "On the simplified system of taxation, accounting and reporting of small business entities", Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/727/98> (Accessed 29.01. 2019).
24. The President of Ukraine (1998), Decree "On removal of restrictions restraining the development of entrepreneurial activity", Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/79/98> (Accessed 29.01. 2019).

25. The President of Ukraine (2000), Decree “ On the establishment of a credit and guarantee institution for the support of small and medium-sized enterprises”, Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1775-14> (Accessed 29.01. 2019).
26. *MSP Bank* (2015), “Development of small and medium enterprises. Foreign experience”, Available at: new.mspbank.ru/userfiles/files/Sbornik_statei_2015.pdf (Accessed 29.01. 2019).
27. Rayzberg, B.A. Lozovskiy, L.Sh. and Starodubtseva, E.B. (2011), *Sovremennyy ekonomicheskiy slovar* [Modern Economic Dictionary], Ynfra-M, Moscow, Russia.
28. Smit, A.(1954), “Study on the wealth of nations”, Available at: www.cato.ru/library/smith/wealth_of_nations_4 (Accessed 29.01. 2019).
29. Osadchaya, I.M. (2000), *Ekonomika. Tolkovyy slovar* [Economy. Explanatory Dictionary], «INFRA», Moscow, Russia.

Стаття надійшла до редакції 09.04.2019 р.